

Advies over het thema „Op weg naar duurzame ontwikkeling — tussenbalans van het vijfde milieu-actieprogramma van de Europese Gemeenschap”

(96/C 18/25)

Het Economisch en Sociaal Comité heeft op 30 maart 1995 overeenkomstig artikel 23, derde alinea van zijn Reglement van Orde besloten een advies op te stellen over het thema: „Op weg naar duurzame ontwikkeling — tussenbalans van het vijfde milieuactieprogramma van de Europese Gemeenschap”.

De Afdeling voor milieu, volksgezondheid en consumentenvraagstukken, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 19 september 1995 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Boisserée.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn op 25 en 26 oktober 1995 gehouden 329e Zitting (vergadering van 25 oktober) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Inleiding

1.1. Het vijfde milieu-actieprogramma (MAP) van de Europese Gemeenschap⁽¹⁾, vormt niet alleen de basis voor het milieubeleid van de EG-instellingen, maar ook voor dat van alle andere verantwoordelijke actoren. Het programma, waarover het Economisch en Sociaal Comité op 1 juli 1992 een uitvoerig advies heeft uitgebracht⁽²⁾, loopt tot het jaar 2000, maar dient vóór eind 1995 te worden geëvalueerd en herzien.

1.2. Als actoren van milieubeleid worden in het programma onder meer de in het Comité vertegenwoordigde sociaal-economische belangengroepen genoemd, en dus niet alleen lid-staten, lokale en regionale overheden of Gemeenschapsinstellingen. Het lijkt dan ook zinvol vanuit het perspectief van de in het Comité zitting hebbende groeperingen een tussenbalans op te maken en daarbij — met inachtneming van de aanbevelingen die reeds in 1992 zijn gedaan — voorstellen m.b.t. de herziening van het programma te doen.

2. De herziening van het programma: uitgangspunten

2.1. In het EG-milieubeleid dat sinds de inwerkingtreding van het vijfde MAP tot stand is gekomen, is met het advies van het Comité van 1 juli 1992 slechts ten dele rekening gehouden. Een aantal van de suggesties aan de Gemeenschapsinstellingen is niet opgepakt. In de thans op te maken tussenbalans moeten daarom ook de destijds door het Comité gedane aanbevelingen worden geëvalueerd.

2.2. Op 30 november 1994 heeft de Europese Commissie haar eigen tussenbalans ingediend⁽³⁾. Hoewel het Comité hierover niet is geraadpleegd, moet het Commissiedocument worden meegenomen bij het nu op te stellen initiatiefadvies.

Het Comité wijst ook op hoofdstuk 10 van het in juni 1993 door de Commissie gepubliceerde Witboek „Groei, Concurrentievermogen, Werkgelegenheid”. In dit hoofdstuk („Gedachten over een nieuw ontwikkelingsmodel voor de Gemeenschap”) ontvouwt de Commissie een aantal fundamentele ideeën, waarmee wordt voortgeborduurd op de inhoud van het vijfde MAP en wordt beoogd milieu- en economische doelstellingen met elkaar in overeenstemming te brengen. Het Comité is van mening dat bij de herziening van het programma aandacht aan deze ideeën moet worden besteed.

Recentelijk heeft de Commissie het „Verslag van de groep van onafhankelijke deskundigen inzake de vereenvoudiging van wettelijke en administratieve regelingen” (het zgn. Molitor-verslag) ingediend⁽⁴⁾. Hoewel dit verslag niet specifiek betrekking heeft op het MAP en de auteurs ervan zich ook geenszins beperken tot het milieurecht, is het voor de herziening van het programma niettemin relevant.

2.3. Verder moet rekening worden gehouden met de adviezen die een aantal maatschappelijke groeperingen en organisaties i.v.m. de voor eind 1995 geplande evaluatie heeft opgesteld, en moet aandacht worden besteed aan de tussentijdse evaluaties die individuele lid-staten hebben gepubliceerd over de maatregelen die zijn genomen ter verwezenlijking van het programma.

3. Ervaringen met het programma

3.1. Samenvattend toont de Commissie zich in haar evaluatie „voorzichtig optimistisch”. Zij onderstreept het belang van het programma voor de uitvoering van de tijdens UNCED (Rio, 1992) gesloten overeenkomsten, maar geeft tegelijkertijd toe dat de situatie op diverse terreinen nog sterk te wensen overlaat.

3.2. Het vijfde MAP werd twee jaar geleden aangenomen en heeft in het algemeen uiteraard nog geen ingrijpende verandering (verbetering) in de milieusituatie in de Gemeenschap kunnen brengen. Zoals onder meer blijkt uit het „Dobříš-Assessment” over de toestand

⁽¹⁾ PB nr. C 138 van 17. 5. 1993.

⁽²⁾ PB nr. C 287 van 4. 11. 1992.

⁽³⁾ Doc. COM(94) 453 def.

⁽⁴⁾ Doc. COM(95) 288 def.

van het milieu in Europa in 1994⁽¹⁾, is een aantal milieuproblemen (zoals de uitstoot van CO₂ of de afvalproblematiek) zelfs verscherpt. De conclusie luidt dan ook dat een milieu-actieprogramma nog steeds geen overbodige luxe is. De tussenbalans van zowel Comité als Commissie komt op een goed moment:

- om na te gaan in hoeverre bij maatregelen op het niveau van de Gemeenschap en de lid-staten met het vijfde MAP rekening is gehouden (voor zover het Comité in dat opzicht over informatie beschikt);
- om het programma aan te passen aan ontwikkelingen die zich in de tussentijd hebben voorgedaan.

3.3. Op grond van de uitlatingen en ervaringen van de met de uitvoering van het vijfde MAP belaste maatschappelijke actoren kunnen — als aanvulling op het door de Commissie geschetste beeld — de volgende conclusies worden getrokken:

3.3.1. Een nauwgezette tenuitvoerlegging van het programma wordt bemoeilijkt door het feit dat veelal niet wordt aangegeven wat precies onder „actoren van milieubeleid” wordt verstaan⁽²⁾. De in het programma gevolgde aanpak moet aan de hand van de opgedane ervaringen worden geëvalueerd.

3.3.2. Problematisch bij de vormgeving van milieubeleid is dat over het doel van het programma en over het gebruik van milieurelevante instrumenten geen maatschappelijke consensus bestaat. Ook is nog steeds geen systeem van indicatoren voor duurzame milieuvriendelijke ontwikkeling voorhanden. Het Comité verwijst hierbij naar de mededeling van de Commissie inzake milieu-indicatoren en een groene nationale boekhouding⁽³⁾. De zeer belangrijke activiteiten van Eurostat op dit gebied moeten nog meer worden gestimuleerd.

3.3.3. De informatievoorziening over de uitvoering van het programma in de afzonderlijke lid-staten laat te wensen over. Hoewel de burgers steeds vaker gebruik maken van de mogelijkheid het Europees Parlement vragen te laten stellen aan de Europese Commissie, lijkt van een systematische aanpak geen sprake te zijn. Vaak wordt in dit verband aangedrongen op een sterkere betrokkenheid van het Europees Milieuagentschap.

3.3.4. Een van de uitgangspunten van het vijfde MAP is de „samenwerking tussen de diverse actoren van milieubeleid” en hun gezamenlijke verantwoordelijkheid. Het staat buiten kijf dat deze benadering ertoe heeft geleid dat maatschappelijke en economische groeperingen en organisaties intensiever bij de voorbereiding van programma's en maatregelen op communautair niveau worden betrokken. Milieu-organisaties klagen er echter over dat niet zichtbaar is welke concrete invloed hun bijdrage heeft. Wanneer geen sprake is van concrete gedupeerden, ontbreekt organisaties op nationaal niveau de mogelijkheid om in het algemeen belang een klacht in te dienen. De verhaalmogelijkheden waarover consu-

mentenorganisaties in een aantal lid-staten beschikken, zouden als voorbeeld kunnen dienen voor vergelijkbare regelingen in het milieurecht⁽⁴⁾.

3.3.5. De doorwerking van het programma in Europees en nationaal beleid, waarop het Comité sterk de nadruk heeft gelegd, vormt nog steeds een bron van zorg. Symptomatisch voor dit probleem is de manier waarop het vijfde MAP zelf op politiek niveau is behandeld. Hoewel in de lid-staten een aantal informatiebijeenkomsten is georganiseerd, lijken de verantwoordelijke instanties op communautair en nationaal niveau grotendeels aan het programma voorbij te gaan. Ook de coördinatie tussen Europees en nationaal milieubeleid laat te wensen over.

4. De herziening van het programma

4.1. *Het vijfde MAP en het Witboek „Groei, concurrentievermogen, werkgelegenheid”*

In het Commissiedocument wordt een aantal suggesties gedaan voor de herziening van het programma. Het Comité stelt met spijt vast dat daarbij — en ook bij de bespreking van de strategieën ter uitvoering van het programma — voorbij wordt gegaan aan de denkbeelden die in hoofdstuk 10 van het Witboek zijn geformuleerd. Ook in het besluit van het „raadgevend milieuforum” (zie voor dit forum hoofdstuk 9 van het vijfde MAP, blz. 115) van 17 februari 1995 wordt dit betreurd. Voor het overige is het Comité — dat daarbij opnieuw op dezelfde lijn zit als het raadgevend forum — van mening dat een ingrijpende herziening van het vijfde MAP of een geheel nieuw programma momenteel niet nodig is. De tussenbalans moet in de eerste plaats worden aangegrepen om het huidige programma concreter te formuleren en ervoor te zorgen dat meer aandacht wordt besteed aan de uitvoering ervan.

4.2. *Strategieën en beleidsmaatregelen uit het perspectief van maatschappelijke groeperingen*

4.2.1. In het vijfde MAP (en ook in hoofdstuk 10 van het Witboek) wordt betoogd dat milieuschadelijke economische en maatschappelijke activiteiten fundamenteel moeten worden omgebogen door gedrags- en consumptiepatronen te veranderen. Met dit essentiële onderdeel is nog geen begin gemaakt, omdat het ervoor noodzakelijke instrumentarium onvoldoende tot ontwikkeling is of kon worden gebracht. Het lijkt geen twijfel dat de „vrijwillige” instrumenten „milieukeur” en „milieu-audit”, met behulp waarvan reclame kan worden gemaakt voor milieuvriendelijke producten respectievelijk een „groene” bedrijfsvoering, in dit verband een belangrijke rol vervullen. Om de beoogde trendbreuk te verwezenlijken, is ook de inzet van andere marktconforme instrumenten (b.v. belastingen en heffingen) bij herhaling aangekondigd. Dergelijke plannen moeten echter van geval tot geval onder de loep worden genomen.

⁽¹⁾ Gepubliceerd door het Europees Milieuagentschap in Kopenhagen (ISBN 92-826-5409-5).

⁽²⁾ Paragraaf 3.2 van het in voetnoot 1 genoemde ESC-advies over het vijfde MAP.

⁽³⁾ Doc. COM(94) 670 def.

⁽⁴⁾ PB nr. C 295 van 22. 10. 1994.

4.2.2. Bij de herziening van het programma is het verder van zeer groot belang dat het subsidiariteitsbeginsel (art. 3 B van het EG-Verdrag) nader wordt omschreven. Het beginsel mag er niet toe leiden dat het moeilijker wordt communautaire milieunormen op een „hoog niveau van bescherming” (cf. art. 130 R lid 2 van het EG-Verdrag) vast te leggen. Het Comité merkt hierover verder nog het volgende op:

- bij het nadenken over het subsidiariteitsbeginsel moet ook aandacht worden besteed aan het regionale en het lokale niveau. Een essentiële vraag daarbij is echter in hoeverre de voor de uitvoering van milieubeleid vereiste structuren op dat niveau aanwezig zijn respectievelijk kunnen worden gecreëerd;
- ter concretisering van het subsidiariteitsbeginsel zou de Commissie beginselen moeten uitwerken die duidelijk maken welke beleidsmaatregelen voornamelijk op communautair niveau en welke vooral op nationaal moeten worden genomen. Voorbeelden van een dergelijke afbakening zijn in een aantal van de in de afgelopen jaren door het Comité uitgebrachte adviezen te vinden. Zo wordt in het advies over de IPPC-richtlijn⁽¹⁾ betoogd dat grenswaarden voor vervuiling op communautair niveau moeten worden vastgelegd. Met het oog op het subsidiariteitsbeginsel acht het Comité het echter niet wenselijk op EU-niveau ook gedetailleerde procedureregels overeen te komen.

Om tot een heldere definitie te komen, zou kunnen worden overwogen het interinstitutioneel akkoord inzake het subsidiariteitsbeginsel in het EG-Verdrag op te nemen. Ook dient een beroepsmogelijkheid bij het Hof van Justitie te worden gecreëerd.

4.2.3. Voorts moet bij de herziening van het programma behalve bij grensoverschrijdende en mondiale milieuproblemen ook worden stilgestaan bij de concrete rol die het milieurecht speelt bij de bescherming van burgers. Overheidsorganen op alle niveaus dienen verantwoordelijk te zijn voor het nemen van milieurelevante beschermende en voorzorgsmaatregelen, hetgeen betekent dat er grenzen bestaan aan „deregulering” en „zelfregulering” door particuliere actoren. Dit kan tegen het Molitorverslag (cf. par. 2.2) worden ingebracht. Een en ander laat onverlet dat het wenselijk is het tot dusver gevoerde milieubeleid aan de hand van de in de tussentijd opgedane ervaringen te rationaliseren. Zonder op het milieugerichte voorzorgs- en beschermingsmaatregelen is economische groei maatschappelijk niet inpasbaar.

4.2.4. Het door de Europese Raad van Dublin (20 april 1990) benadrukte voorzorgsbeginsel (op grond waarvan alle burgers in Europa recht hebben op een schoon milieu) is een voorbeeld van de beschermende functie die milieubeleid voor de mens heeft. Het beginsel heeft verstrekkende gevolgen voor de mate waarin milieumaatregelen niet alleen in beleidsprogramma's, maar ook in productieprocessen en -technologieën, alsmede in randvoorwaarden voor consumptie moeten worden verweven. Bij het streven een Europa van de burgers tot stand te brengen, moet ook aandacht worden besteed aan milieubeleid. Hiermee moet bij de herziening van het vijfde MAP sterker rekening worden gehouden.

4.2.5. Bij de thans op te maken tussenbalans moet de rol van de sociale partners bij het milieubeleid goed in het oog worden gehouden. Dit geldt niet alleen voor de werkomgeving van mensen (cf. par. 3.3 van het advies van het Comité over het vijfde MAP uit 1992), maar ook voor:

- de inspraak van werknemers in milieurelevante beslissingen (b.v. door een aantal van hen met milieuvraagstukken te belasten). Daarbij dient wel rekening te worden gehouden met de grootte van bedrijven;
- de deelname van sociaal-economische belangengroepen aan wet- en regelgeving op alle niveaus.

Geïntegreerde milieubescherming veronderstelt een milieuvriendelijke bedrijfsvoering waarbij ook werknemers zelf worden betrokken. Afhankelijk van hun functie moet deze werknemers de daarvoor benodigde kennis e.d. worden bijgebracht.

4.2.6. In zijn advies over opleiding t.a.v. veiligheid en milieubescherming⁽²⁾ heeft het ESC herhaaldelijk gewezen op het belang van milieu-educatie, met name in het bedrijfsleven. In de resolutie van het Europees Parlement over milieu-educatie in het bedrijfsleven met inbegrip van het MKB wordt deze opvatting nadrukkelijk onderschreven. De Commissie zou deze aanbevelingen ter harte moeten nemen en hierbij rekening moeten houden met de inmiddels gevorderde werkzaamheden inzake beroepsprofielen op het gebied van milieubescherming⁽³⁾.

4.3. Milieubeleidsinstrumenten

4.3.1. Bij de herziening van het programma moet meer duidelijkheid worden geschapen over de verhouding tussen tot dusver gehanteerde en nieuwe instrumenten van milieubeleid. Al in zijn advies van 1 juli 1992 heeft het Comité in dit verband op een aantal onduidelijke formuleringen gewezen. In het Molitorverslag wordt betoogd dat wettelijke instrumenten in de toekomst nog slechts in beperkte mate moeten worden ingezet, en marktconforme instrumenten, die met name door onafhankelijk opererende actoren moeten worden gebruikt, bij milieubeleid de boventoon dienen te voeren. Vanwege de beschermende functie van milieubeleid (cf. par. 4.2.3 hierboven) blijft fysieke regulering in de toekomst echter onontbeerlijk.

4.3.2. Meer duidelijkheid over de diverse milieubeleidsinstrumenten is ook om de volgende redenen gewenst:

- wetgeving dient de basis voor milieubeleid te blijven;
- bij milieubeleid zal bijna altijd van een combinatie van wettelijke en marktconforme instrumenten gebruik worden gemaakt;

⁽²⁾ PB nr. C 159 van 17. 6. 1991.

⁽³⁾ Hierbij gaat het vooral om de activiteiten van CEDEFOP en de Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden in Dublin.

⁽¹⁾ PB nr. C 195 van 18. 7. 1994.

— ook marktconforme instrumenten moeten door de overheid worden gecontroleerd, en — verder te stimuleren — convenanten vergen een juridisch kader⁽¹⁾.

4.3.3. De inzet van marktgerichte instrumenten moet zijn gericht op het internaliseren van de kosten van milieuschade d.m.v.:

- een consequente toepassing van het beginsel „de vervuiler betaalt” (art. 130 R van het EG-Verdrag);
- milieueffingen en aanpassing van het belastingstelsel in „groene” richting⁽²⁾;
- een verbeterd systeem van wettelijke aansprakelijkheid voor milieuschade met inbegrip van een verplichte aansprakelijkheidsverzekering (die in combinatie met de deelname van het verzekerde bedrijf aan het milieu-auditsysteem een zeer krachtig marktconform milieubeleidsinstrument zou vormen).

Met het oog op het beeld van het bedrijfsleven in de publieke opinie kan ook een verdere ontwikkeling van boekhoudkundige methoden van bedrijven goede diensten bewijzen. Op de milieurelevantie van boekhoudingsmechanismen, waaraan een impuls wordt gegeven door de verordening inzake een communautair milieuauditsysteem⁽³⁾, wordt reeds in het vijfde MAP (blz. 104/105) gewezen.

4.3.4. In de communautaire wetgeving inzake overheidsopdrachten moet ruimte komen voor milieuoverwegingen. Zo zouden in uitnodigingen tot inschrijving milieuvorwaarden kunnen worden vastgelegd en moet daarin wanneer het gaat om het aanbesteden van in serie vervaardigde produkten worden gerefereerd aan produkten met een milieukeur.

4.3.5. Een kernprobleem bij het gebruik van economische milieubeleidsinstrumenten vormt het opstellen van criteria voor kosten/batenanalyses. Bij het ontwikkelen van dergelijke maatstaven moet ook rekening worden gehouden met het werk dat hieromtrent buiten de Gemeenschap is verricht.

4.3.6. In het kader van het vijfde MAP moet in het bijzonder op OTO-gebied meer EG-geld t.b.v. milieubeleidsdoelstellingen worden uitgetrokken, met name waar het gaat om mogelijke verbetering van de kwaliteit van het milieu. Verder moeten projecten die met EG-middelen worden ondersteund (vooral die in het kader van de structuurfondsen), nauwkeuriger op hun milieu-effecten worden getoetst. In dit verband zij herinnerd aan de milieupolitieke doelstelling van het Cohesiefonds. In het Molitor-verslag worden soortgelijke opmerkingen gemaakt.

4.4. *Afzonderlijke milieubeleidsterreinen (kan nog worden aangevuld)*

4.4.1. Volgens het Comité is het vraagstuk van de onderlinge samenhang tussen milieu- en werkgelegen-

heidsbeleid bij de herziening van het programma van essentieel belang. Het is dan ook zaak dat in de communautaire industriepolitiek meer aandacht wordt besteed aan milieuvriendelijke bedrijven wier betekenis voor economische groei en werkgelegenheid tot op heden veel te weinig is onderkend (cf. ook hoofdstuk 10 van het Witboek). Het Comité dringt bovendien aan op een betere statistische registratie van milieuvriendelijke technologieën.

4.4.2. Nog steeds bestaat behoefte aan harmonisatie. Hiertoe moeten in communautair verband aanvullende emissienormen worden vastgelegd, en moet tevens worden gestreefd naar regels voor het beoordelen van milieukwaliteit, ook in de afzonderlijke regio's van de Europese Unie. Het subsidiariteitsbeginsel zou aan de noodzaak van dergelijke normen niets af mogen doen, omdat zonder harmonisatie het gevaar bestaat dat concurrentieverhoudingen worden scheefgetrokken. Ook na de inwerkingtreding van het vijfde MAP wordt binnen de Commissie verschillend over deze kwestie gedacht.

4.4.3. Van groot belang blijven de dwarsverbanden tussen milieubeleid en andere beleidsterreinen (integratie):

- energiebeleid⁽⁴⁾;
- landbouwbeleid⁽⁵⁾, ook gezien het feit dat dit kan botsen met de bescherming van natuur en landschap;
- consumentenbeleid (kwalitatieve aspecten).

4.4.4. Bij de herziening van het vijfde MAP moet ook de nodige aandacht worden besteed aan de verkeersproblematiek (inclusief geluidshinder, een probleem dat in communautaire programma's tot dusverre geen grote rol heeft gespeeld). In het programma wordt terecht betoogd dat het openbaar vervoer moet worden gestimuleerd. Ook bij de verwezenlijking van transeuropese netwerken moet het milieu worden gespaard.

4.4.5. Tot de in het vijfde MAP gepresenteerde voornemens die niet ten uitvoer zijn gebracht, behoort de invoering van milieu-effectrapportage voor beleidsp-lannen en overheidsprogramma's, met name ter verbetering van het stedelijk milieu (incl. de bescherming van historische stadskernen) en toeristische infrastructuur.

4.4.6. De regelgeving inzake afval, die binnen het milieubeleid een belangrijke plaats inneemt, moet verder worden uitgebreid; daarbij moet meer worden gedaan aan het voorkomen van afvalstromen en het opvoeren van recyclagepercentages. Ook is het zaak dat het begrip „afval” en de diverse categorieën afval nauwkeurig worden gedefinieerd⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ PB nr. C 155 van 21. 6. 1995.

⁽²⁾ PB nr. C 332 van 31. 12. 1990.

⁽³⁾ PB nr. L 168 van 10. 7. 1993, blz. 1.

⁽⁴⁾ PB nr. C 393 van 31. 12. 1994.

⁽⁵⁾ PB nr. C 298 van 27. 11. 1989, blz. 40.

⁽⁶⁾ Advies van de Afdeling voor milieu over toezicht en controle op de overbrenging van afvalstoffen, zie eerder in dit publikatieblad.

Het Comité herinnert ook aan het in het vijfde MAP genoemde actieprogramma m.b.t. het communautaire grondwaterbeleid.

5. De internationale dimensie van Europees milieubeleid

5.1. Het Europees milieubeleid heeft in het verleden wereldwijd de aandacht getrokken. De voorbeeldfunctie die dit beleid ook voor landen buiten de Gemeenschap dient te hebben, moet door de herziening van het programma in stand worden gehouden en nog verder worden versterkt. Dit geldt ook voor de maatregelen die moeten worden genomen als uitvloeisel van de in 1992 te Rio de Janeiro gehouden internationale milieuconferentie. Milieubeleid (duurzame ontwikkeling) moet deel uitmaken van het Europese ontwikkelingsbeleid.

5.2. Al in 1992 heeft het Comité erop aangedrongen dat het vijfde MAP — in het kader van de EER — wordt uitgebreid tot de EVA-landen en heeft het verder gepleit voor een milieupartnerschap met de niet-Europese landen aan de Middellandse Zee en de Oosteuropese staten. Met name m.b.t. de landen die een verzoek om toetreding tot de EU hebben ingediend of hebben aangekondigd dat in de toekomst te zullen doen, is deze kwestie zeer actueel. Na toetreding dienen deze landen zich immers te houden aan de communautaire milieuwetgeving. Om toekomstige lid-staten op deze situatie voor te bereiden, zou kunnen worden overwogen specifieke steunprogramma's in het leven te roepen.

5.3. Ook moet de Gemeenschap in het kader van de WTO initiatieven nemen ter bevordering van de integratie van de factor milieu in de internationale handelspolitiek. De eisen die uit milieuoogpunt aan de vervaardiging en de kwaliteit van uit de EU afkomstige producten worden gesteld, moeten ook op producten uit derde landen van toepassing zijn.

6. Het vijfde MAP en de herziening van het Verdrag van Maastricht in 1996

6.1. Reeds nu blijkt uit de artikelen 2 en 130 R e.v. van het EG-Verdrag dat de Europese Gemeenschap ook een „milieugemeenschap” dient te zijn. Dit mag bij de herformulering van afzonderlijke Verdragsbepalingen niet uit het oog worden verloren. Met name aan de volgende, voor duurzame ontwikkeling mogelijk essentiële aspecten moet daarbij aandacht worden besteed:

6.2. Het besluitvormingsproces moet worden verbeterd door frequentere toepassing van de medebeslissingsprocedure en — hoe dan ook — uitbreiding van de samenwerkingsprocedure tot alle terreinen van communautair milieubeleid (inclusief milieuwetgeving van fiscale aard).

6.3. In Finland, Oostenrijk en Zweden gelden ten dele strengere milieunormen. De Gemeenschapsinstellingen zouden deze situatie moeten bekijken, ten einde adequatere en meer beproefde beschermingsnormen in de communautaire wetgeving over te nemen. Eventueel zou kunnen worden nagegaan of de geldigheidsduur van deze normen na afloop van de overeengekomen vierjarige periode dient te worden verlengd.

6.4. De relatie tussen artikel 100 A (interne markt) en artikel 130 R e.v. (milieu) moet worden verduidelijkt en artikel 100 A lid 4 moet explicieter worden geformuleerd. In een „milieugemeenschap” zou bij beide artikelen dezelfde besluitvormingsprocedure van toepassing moeten zijn.

Brussel, 25 oktober 1995.

De voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

C. FERRER